

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Press Unit
Unité de la Presse

Zestawienie – wyroki pilotażowe

Maj 2020 r.

Niniejsze zestawienie nie jest wiążące dla Trybunału i nie ma charakteru wyczerpującego

Wyroki pilotażowe¹

Czym jest procedura wyroku pilotażowego?

Wiele spośród około 60 350 spraw zawisłych przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka to tak zwane „sprawy powtarzające się”, których źródłem są tożsame dysfunkcje występujące na poziomie krajowym. Procedura wyroku pilotażowego była rozwijana jako technika identyfikowania problemów strukturalnych leżących u podstaw powtarzających się spraw przeciwko wielu państwom oraz nakładania na Państwa obowiązku zajęcia się tymi problemami. W sytuacji gdy do Trybunału wpływa kilka spraw, które łączy wspólny zarzut, może on potraktować priorytetowo jedną lub więcej z nich zgodnie z procedurą pilotażową. Zadaniem Trybunału w wyroku pilotażowym jest nie tylko stwierdzenie naruszenia [Europejskiej Konwencji Praw Człowieka](#) w konkretnej sprawie, lecz również zidentyfikowanie problemu systemowego i przekazanie Rządowi wskazówek w zakresie rodzaju środków zaradczych niezbędnych do jego rozwiązania.

Kluczową cechą procedury pilotażowej jest możliwość odroczenia lub „zamrożenia” powiązanych spraw na pewien okres, pod warunkiem niezwłocznego podjęcia przez Rząd działań służących przyjęciu środków krajowych wymaganych w celu wykonania wyroku. Trybunał może jednak wznowić rozpoznanie odroczonych spraw w każdym przypadku, gdy przemawia za tym interes wymiaru sprawiedliwości.

Cele procedury wyroku pilotażowego

- wsparcie 47 Państw Europejskich, które ratyfikowały Europejską Konwencję Praw Człowieka w rozwiązywaniu problemów systemowych lub strukturalnych na poziomie krajowym;
- zaoferowanie jednostkom możliwości szybszego dochodzenia roszczeń;
- pomoc Europejskiemu Trybunałowi Praw Człowieka w bardziej efektywnym i skrupulatnym wykonywaniu powierzonych obowiązków poprzez zmniejszenie liczby podobnych – zazwyczaj złożonych – spraw, które muszą podlegać szczegółowemu badaniu.

Pierwszy wyrok pilotażowy

W sprawie [Broniowski przeciwko Polsce](#) (wyrok Wielkiej Izby z dnia 22 czerwca 2004 r.) Trybunał wydał swój pierwszy wyrok pilotażowy, który dotyczył gruntów zabużańskich i odnosił się do około 80 000 osób (zob. poniżej „Naruszenia prawa do ochrony własności”).

¹ Zestawienie to odnosi się jedynie do wyroków pilotażowych sensu stricto, to jest tych, które zgodnie z Regułą 61 § 3 Regulaminu Trybunału cechują się tym, że w sentencji wyroku (konkluzji) określają istotę problemu systemowego oraz rodzaj środków naprawczych, które zainteresowane Państwo musi przyjąć. Nie obejmuje wyroków, w których problem systemowy i środki zaradcze są jedynie wspomniane w uzasadnieniu Trybunału.

Kodyfikacja: Reguła 61 Regulaminu Trybunału

W lutym 2011 r. Trybunał dodał nową regułę do [Regulaminu Trybunału](#), wyjaśniającą sposób rozpatrywania potencjalnych systemowych lub strukturalnych naruszeń praw człowieka².

Nowa reguła kodyfikuje istniejącą w praktyce Trybunału „procedurę wyroku pilotażowego”, wprowadzoną dla spraw, w których w danym państwie występuje systemowa lub strukturalna dysfunkcja prowadząca lub mogąca prowadzić do wnoszenia podobnych skarg do Trybunału. Uwzględniając doświadczenie Trybunału we wprowadzaniu tej procedury w różnych krajach i sytuacjach, nowa reguła ustanawia jasne ramy prawne dla wyroków pilotażowych.

Naruszenia prawa do ochrony własności

Broniowski przeciwko Polsce

22 czerwca 2004 r. (Wielka Izba)

Problem strukturalny: Po ponownym wytyczeniu wschodniej granicy Polski w następstwie II wojny światowej, Polska zobowiązała się udzielić rekompensaty obywatelom polskim, którzy zostali poddani repatriacji i musieli opuścić swoje nieruchomości położone za Bugiem, obecnie leżące na terytorium ukraińskim, białoruskim i litewskim. W następstwie skargi wniesionej przez obywatela Polski, który zarzucał, że nie otrzymał należnej mu rekompensaty w postaci nieruchomości, Trybunał stwierdził, że sprawa ujawniła istnienie w polskim porządku prawnym problemu strukturalnego, który uniemożliwiał dużej liczbie osób spokojne korzystanie z ich własności (80 000 osób).

Środki wymagane przez Trybunał: zapewnienie pozostałym skarżącym, poprzez zastosowanie odpowiednich środków prawnych i administracyjnych, wykonywania prawa własności w odniesieniu do ziem zabużańskich lub zapewnienie im w zamian ekwiwalentnego zadośćuczynienia.

Dalsze działania: W następstwie tego wyroku i odroczenia rozpoznania przez Trybunał podobnych skarg (zob. [komunikat prasowy](#) z dnia 31 sierpnia 2004 r.) Polska w lipcu 2005 r. przyjęła nowe prawo zapewniające finansowe zadośćuczynienie w zamian za pozostawione grunty zabużańskie. Uznając, że nowe prawo i system rekompensat były w praktyce skuteczne, Trybunał skreślił z listy spraw w 2007 i 2008 r. ponad 200 podobnych skarg, których rozpoznanie zostało uprzednio odroczone i stwierdził, że dalsze stosowanie procedury pilotażowej w tej sprawie nie jest już uzasadnione (zob. komunikaty prasowe z dnia [12 grudnia 2007 r.](#) i [6 października 2008 r.](#)).

Hutten-Czapska przeciwko Polsce

19 czerwca 2006 r. (Wielka Izba)

Problem strukturalny: nieprawidłowości w przepisach prawa mieszkaniowego regulujących wysokość czynszu. System nakładał szereg ograniczeń na prawa właścicieli, w szczególności ustanawiał pułap czynszów, który był tak niski, że właściciele nie mogli nawet pokryć kosztów utrzymania, nie mówiąc już o możliwości osiągnięcia zysku. Trybunał ocenił, że potencjalnie dotyczyło to około 100 000 właścicieli nieruchomości.

Środki wymagane przez Trybunał: zabezpieczenie w polskim porządku prawnym mechanizmu zapewniającego sprawiedliwą równowagę pomiędzy interesami właścicieli nieruchomości a ogólnym interesem społeczeństwa, z poszanowaniem wynikających z Konwencji zasad ochrony prawa własności.

Dalsze działania: W marcu 2011 r. Trybunał zakończył procedurę pilotażową po upewnieniu się, że Polska zmieniła prawo w taki sposób, że właściciele nieruchomości

² Zobacz [komunikat prasowy](#) z dnia 24 marca 2011 r.

Zestawienie – wyroki pilotażowe

mogą pokryć koszty utrzymania nieruchomości, uwzględniając w pobieranym czynszu stopniowy zwrot zainwestowanego kapitału, oraz osiągnąć „przyzwoity zysk i realną szansę otrzymania rekompensaty za przeszłe naruszenia ich prawa własności” (zob. [komunikat prasowy](#) z dnia 31 marca 2011 r.).

Suliagic przeciwko Bośni i Hercegowinie

3 listopada 2009 r.

Problem strukturalny: problem systemowy związany z nieprawidłowościami występującymi w systemie zwrotu walut obcych zdeponowanych przed rozpadem SFRJ (Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii). Skarżący, obywatel Bośni, zarzucił brak emisji obligacji państwowych, co było przewidziane prawem bośniackim, a umożliwiłoby zwrot oszczędności zdeponowanych w bośniackich bankach przed rozpadem SFRJ. Trybunał zauważył, że toczyło się przed nim ponad 1350 podobnych spraw.

Środki wymagane przez Trybunał: zagwarantowanie, w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym wyrok stanie się ostateczny, emisji obligacji państwowych, wypłacenie zaległych rat oraz, w przypadku opóźnienia w płatnościach, wypłacenie odsetek.

Dalsze działania: W listopadzie 2010 r., stwierdzając rozstrzygnięcie sprawy, Trybunał zamknął przedmiotową procedurę wyroku pilotażowego (zob. [Zadrić przeciwko Bośni i Hercegowinie](#) decyzja z dnia 16 listopada 2010 r.).

Maria Atanasiu i Inni przeciwko Rumunii

12 października 2010 r.

Problem strukturalny: nieskuteczność systemu odszkodowań lub rekompensat, co stanowi powtarzający się i powszechny problem w Rumunii. Trzej skarżący zarzucali zwłokę władz rumuńskich przy wydaniu decyzji w sprawie wniosków skarżących o zwrot mienia znacjonalizowanego lub podlegającego konfiskacie przed 1989 r. lub odszkodowanie z tego tytułu.

Środki wymagane przez Trybunał: w ciągu 18 miesięcy od dnia, w którym wyrok stanie się ostateczny, wprowadzenie środków ogólnych, które zapewnią skuteczną i szybką ochronę prawa do restytucji. Do czasu wprowadzenia tych środków Trybunał odroczył rozpatrywanie wszystkich skarg, których źródłem był podobny problem.

Dalsze działania: W kwietniu 2012 r. Rząd Rumunii wystąpił z wnioskiem o przedłużenie tego terminu o dziewięć miesięcy. W czerwcu 2012 r. Trybunał postanowił przychylić się do wniosku i przesunąć termin do dnia 12 kwietnia 2013 r. W kwietniu 2013 r. Rządowi Rumunii przyznano kolejne przedłużenie terminu o jeden miesiąc (zob. [komunikat prasowy](#) wydany tego samego dnia). W dniu 16 maja 2013 r. rumuński parlament przyjął ustawę o zakończeniu procesu fizycznej restytucji lub alternatywnego odszkodowania w odniesieniu do nieruchomości, które niesłusznie przeszły na własność Państwa w okresie reżimu komunistycznego.

W wyroku w sprawie [Preda i Inni przeciwko Rumunii](#) z dnia 29 kwietnia 2014 r. Trybunał musiał ustalić, czy środki odwoławcze przewidziane w ustawie przyjętej w 2013 r. i jej rozporządzeniach wykonawczych były skuteczne w odniesieniu do sytuacji skarżących. W tej sprawie Trybunał stwierdził, że – z wyjątkiem sytuacji, w których istniało wiele dokumentów dotyczących tego samego budynku – omawiana ustawa co do zasady oferowała dostępne i skuteczne ramy dla wypłaty zadośćuczynienia za domniemane naruszenia prawa do spokojnego korzystania z mienia; do stron sporu należało skorzystanie z tej możliwości.

Manushaqe Puto i Inni przeciwko Albanii

31 lipca 2012 r.

Problem strukturalny: niewykonanie decyzji administracyjnych przyznających odszkodowanie za mienie skonfiskowane w czasie reżimu komunistycznego w Albanii. Sprawa dotyczyła skarg złożonych przez 20 Albańczyków, którzy podnosili, że pomimo uznania przez władze ich odziedziczonego tytułu prawnego do działek gruntu, nigdy nie

Zestawienie – wyroki pilotażowe

zostały wykonane ostateczne decyzje administracyjne przyznające im odszkodowanie w jeden ze sposobów przewidzianych przez prawo zamiast restytucji. Przed Trybunałem toczyło się 80 podobnych spraw.

Środki wymagane przez Trybunał: Przyjęcie środków ogólnych w celu skutecznego zabezpieczenia prawa do odszkodowania w terminie 18 miesięcy od dnia, w którym wyrok stanie się ostateczny. W szczególności Trybunał wezwał władze, aby w pierwszej kolejności zaczęły korzystać z innych alternatywnych form rekompensaty przewidzianych w ustawodawstwie albańskim w 2004 r., zamiast polegać w dużym stopniu na odszkodowaniu finansowym. Istotne było ustalenie realistycznych, ustawowych i wiążących terminów w odniesieniu do każdego etapu procesu rekompensat.

Dalsze działania: W odniesieniu do procedury, którą należy stosować w podobnych sprawach, Trybunał postanowił zawiesić postępowanie w sprawie wszystkich nowych skarg przeciwko Albanii, wniesionych do niego po wydaniu tego wyroku, w którym skarżący podnieśli dające się uzasadnić zarzuty dotyczące wyłącznie przedłużającego się niewykonania ostatecznych decyzji dotyczących własności. Odroczenie będzie skuteczne przez okres 18 miesięcy od dnia, w którym niniejszy wyrok stał się ostateczny. Kontynuowane będzie rozpatrywanie podobnych spraw wniesionych przed wydaniem wyroku w sprawie *Manushaqe Puto i Inni*.

M.C. i Inni przeciwko Włochom (skarga nr 5376/11)

3 września 2013 r.

Problem strukturalny: problem systemowy wynikający z niechęci władz do dostosowania dodatkowej części świadczenia odszkodowawczego wypłacanego skarżącym w następstwie przypadkowego zakażenia w wyniku transfuzji krwi lub podania pochodnych krwi. Trybunał orzekł w szczególności, że uchwalenie przez Rząd włoski nadzwyczajnego dekretu ustawodawczego w sprawie spornej kwestii dostosowania dodatkowej części świadczenia, naruszyło zasadę państwa prawa i prawo 162 skarżących do rzetelnego procesu sądowego, nałożyło na nich „nadmierne obciążenie” i wreszcie spowodowało nieproporcjonalne naruszenie ich prawa własności.

Środki wymagane przez Trybunał: wyznaczenie, w terminie sześciu miesięcy od dnia, w którym wyrok stanie się ostateczny, konkretnego terminu, w którym Państwo zobowiązuje się zapewnić skuteczną i sprawną realizację przedmiotowych uprawnień. Wzywa się Rząd włoski do wypłacenia kwoty odpowiadającej kwocie skorygowanego świadczenia dodatkowego każdej osobie uprawnionej do otrzymywania przewidzianego świadczenia z chwilą uznania tego uprawnienia.

Dalsze działania: W oczekiwaniu na przyjęcie przez władze niezbędnych środków w określonym terminie, Trybunał postanowił odroczyć rozpatrywanie podobnych skarg, które nie zostały jeszcze zakomunikowane Rządowi włoskiemu, na okres jednego roku od dnia, w którym wyrok w sprawie *M.C. i Inni przeciwko Włochom* stał się ostateczny.

Ališić i Inni przeciwko Bośni i Hercegowinie, Chorwacji, „Byłej Jugosłowiańskiej Republice Macedonii”, Serbii i Słowenii

16 lipca 2014 r. (Wielka Izba)

Problem strukturalny: problem systemowy wynikający z faktu, że Rządy serbski i słoweński nie uwzględniły roszczeń skarżących i wszystkich innych osób w ich sytuacji do swoich odpowiednich systemów spłaty „starych” oszczędności w walucie obcej zdeponowanych w byłej Socjalistycznej Federacyjnej Republice Jugosławii (SFRJ). Skarżący zarzucali w szczególności, że nie byli w stanie wypłacić swoich „starych” oszczędności w walucie obcej zdeponowanych w dwóch bankach w obecnej Bośni i Hercegowinie od czasu rozwiązania SFRJ. Trybunał uznał za stosowne zastosowanie procedury pilotażowej, ponieważ wpłynęło ponad 1850 podobnych skarg, dotyczących ponad 8000 skarżących.

Środki wymagane przez Trybunał: Trybunał orzekł, że Serbia i Słowenia muszą dokonać wszelkich niezbędnych ustaleń, w tym zmian legislacyjnych, w ciągu jednego roku i pod nadzorem Komitetu Ministrów Rady Europy, aby umożliwić skarżącym, a także wszystkim

Zestawienie – wyroki pilotażowe

pozostałym osobom znajdującym się w ich sytuacji, odzyskanie „starych” oszczędności w walucie obcej na takich samych warunkach jak obywatele Serbii i Słowenii, którzy posiadali takie oszczędności w krajowych oddziałach serbskich i słoweńskich banków.

Dalsze działania: W następstwie tego pilotażowego wyroku zarówno Serbia, jak i Słowenia wprowadziły przepisy mające na celu wdrożenie wymogów wyroku w sprawie *Ališić*. Zgodnie z przepisami każde z państw zobowiązało się do wypłaty wszystkich niewypłaconych „starych” oszczędności w walucie obcej obywateli innych państw-sukcesorów SFRJ zdeponowanych w ich bankach, jak również wszystkich tego rodzaju oszczędności własnych obywateli w zagranicznych oddziałach ich banków, wraz z narosłymi odsetkami naliczonymi do daty granicznej. Aby można było oszacować rzeczywiste należne kwoty, zainteresowane strony musiały w określonym terminie złożyć wnioski o przeprowadzenie weryfikacji (do 23 lutego 2018 r. w przypadku Serbii i do 31 grudnia 2017 r. w przypadku Słowenii).

W dwóch decyzjach o niedopuszczalności ([Muratović przeciwko Serbii](#), 21 marca 2017 r.; [Hodžić przeciwko Słowenii](#), 4 kwietnia 2017 r.), Trybunał stwierdził, że przepisy wykonawcze w obu Państwach spełniały kryteria określone w wyroku w sprawie *Ališić*. W związku z tym skarżący w niniejszej sprawie i wszystkie inne osoby znajdujące się w ich sytuacji musiały skorzystać ze środka odwoławczego wprowadzonego tymi przepisami, mianowicie z wniosku o przeprowadzenie weryfikacji. Gdyby uczynili to w wyznaczonym terminie i ostatecznie nie uzyskali zaspokojenia swoich roszczeń, mieliby wówczas możliwość wniesienia nowej skargi do Trybunału w terminie sześciu miesięcy od daty wydania ostatecznej decyzji krajowej. Trybunał wskazał, że gotów był zmienić swoje podejście do potencjalnej skuteczności przedmiotowego środka odwoławczego, gdyby praktyka władz krajowych wykazała w dłuższej perspektywie czasowej, że odmówiono zaspokojenia roszczeń oszczędzających z przyczyn formalistycznych; że postępowanie weryfikacyjne było przewlekłe lub że orzecznictwo krajowe nie było zgodne z wymogami Konwencji.

Przedłużający się brak wykonania orzeczeń oraz brak krajowego środka odwoławczego

Burdov przeciwko Rosji (nr 2)

15 stycznia 2009 r.

Problem strukturalny: powtarzająca się praktyka, na którą Trybunał zwracał uwagę w ponad 200 sprawach od 2002 r., w których Rosja nie wykonała wyroków zasądających świadczenie pieniężne. W sprawie tej skarżący zarzucił władzom brak wykonania wyroków krajowych, na mocy których zostały mu przyznane świadczenia socjalne.

Środki wymagane przez Trybunał: w szczególności wprowadzenie, w ciągu sześciu miesięcy od daty, w której wyrok stał się ostateczny, skutecznego krajowego środka odwoławczego lub połączonych środków, które zagwarantują odpowiednie i wystarczające zaspokojenie roszczeń z tytułu niewykonania lub opóźnionego wykonania wyroków krajowych.

Dalsze działania: w następstwie tego wyroku pilotażowego Rosja przyjęła dwie ustawy, które weszły w życie w dniu 4 maja 2010 r. i przewidywały prawo wniesienia do sądu krajowego skargi o odszkodowanie z tytułu opóźnienia wykonania wyroku wydanego przeciwko Państwu oraz z tytułu przewlekłości postępowania sądowego.

W dwóch decyzjach o niedopuszczalności z dnia 23 września 2010 r. ([Nagovitsyn i Nalgıyev przeciwko Rosji](#) i [Fakhretdinov i Inni przeciwko Rosji](#)) Trybunał orzekł, że skarżący byli zobowiązani do wyczerpania nowego krajowego środka odwoławczego, precyzując jednocześnie, że może on zmienić swoje stanowisko w przyszłości, w zależności od zdolności sądów rosyjskich do wypracowania spójnego orzecznictwa zgodnie z wymogami Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.

W dwóch kolejnych wyrokach z dnia 17 kwietnia 2012 r. ([Ilyushkin i Inni przeciwko Rosji](#) i [Kalinkin i Inni przeciwko Rosji](#)), Trybunał odnotował z ubolewaniem, że w

Zestawienie – wyroki pilotażowe

Rosji nadal brak było środka odwoławczego, za pomocą którego można byłoby złożyć skargę na takie opóźnienia, w przypadku gdy przedmiotowe orzeczenia sądowe nakładały zobowiązania rodzajowe na Państwo rosyjskie. Problem ten, zdaniem Trybunału, pozostał nierozwiązany pomimo ustawy o odszkodowaniach uchwalonej w 2010 r. w następstwie wyroku w sprawie *Burdov* (nr 2). Trybunał uznał zatem, że rozpatrywana przez niego skarga nadal stanowiła jedyny środek, za pomocą którego skarżący ci mogli dochodzić swoich praw i uzyskać skuteczne zadośćuczynienie za oczywiste naruszenia ich praw wynikających z Konwencji.

[Olaru i Inni przeciwko Republice Mołdawii](#)

28 lipca 2009 r.

Problem strukturalny: mołdawskie ustawodawstwo dotyczące budownictwa socjalnego przewidywało przywileje dla szerokiej kategorii osób, jednakże władze lokalne cierpiały z powodu chronicznego braku dostępnych środków, więc ostateczne wyroki przyznające mieszkania socjalne rzadko podlegały wykonaniu. W tej sprawie sześciu skarżących zarzucało, że orzeczenia sądowe przyznające im mieszkania socjalne nie zostały wykonane.

Środki wymagane przez Trybunał: Trybunał, decydując się na odroczenie rozpatrywania wszystkich podobnych spraw, uznał, że w ciągu sześciu miesięcy od daty, w której wyrok stał się ostateczny, Państwo mołdawskie było zobowiązane do ustanowienia skutecznego krajowego środka odwoławczego w związku z niewykonaniem lub spóźnionym wykonaniem ostatecznych wyroków krajowych dotyczących mieszkań socjalnych i w ciągu roku od daty, w której wyrok stanie się ostateczny, przyznać zadośćuczynienie wszystkim, którzy padli ofiarą braku wykonania wyroków w sprawach wniesionych do Trybunału przed wydaniem przedmiotowego wyroku.

Dalsze działania: w następstwie tego wyroku pilotażowego, Rząd Mołdawii zreformował ustawodawstwo poprzez wprowadzenie w lipcu 2011 r. nowego krajowego środka odwoławczego przeciwdziałającego niewykonaniu ostatecznych wyroków sądów krajowych oraz przewlekłości postępowania.

W decyzji o niedopuszczalności z dnia 10 lutego 2012 r. ([Balan przeciwko Republice Mołdawii](#)) Trybunał wyraził przekonanie, że powrót do sądów krajowych nie stanowił nadmiernego obciążenia dla skarżącego i innych skarżących znajdujących się w podobnej sytuacji, ponieważ czas trwania postępowania w pierwszej instancji był ograniczony do maksymalnie trzech miesięcy, a liczba odwołań - do jednego, przy czym nie zastosowano żadnych opłat sądowych. Trybunał stwierdził, że skarżący nie skorzystał z nowego środka odwoławczego w Mołdawii, jak tego od niego wymagano, i w związku z tym oddalił jego skargę z uwagi na brak wyczerpania krajowych środków odwoławczych.

[Yuriv Nikolayevich Ivanov przeciwko Ukrainie](#)

15 października 2009 r.

Problem strukturalny: powtarzająca się praktyka, na którą od 2004 r. Trybunał stale zwracał uwagę w ponad 300 sprawach, w których Ukraina nie wykonała wyroków zasądających świadczenie pieniężne. W tej sprawie wojskowy weteran zarzucał przedłużające się niewykonanie wyroku nakazującego władzom wypłacanie mu zaległości w świadczeniach emerytalnych.

Środki wymagane przez Trybunał: wprowadzenie, w ciągu roku od daty, w której wyrok stał się ostateczny, jednego lub więcej skutecznych środków odwoławczych, będących w stanie zapewnić odpowiednie i wystarczające zaspokojenie roszczeń z tytułu niewykonania lub opóźnionego wykonania wyroków krajowych.

Dalsze działania: Po zawieszeniu rozpatrywania ponad 2000 podobnych skarg oczekujących na rozpatrzenie, Trybunał zauważył w dniu 21 lutego 2012 r. (zob. [komunikat prasowy](#) z dnia 29 lutego 2012 r.), że chociaż rozpatrzono szereg spraw, Ukraina nie przyjęła wymaganych środków ogólnych w celu rozwiązania kwestii niewykonania wyroków na poziomie krajowym. W związku z tym Trybunał zdecydował się na wznowienie rozpatrywania skarg dotyczących podobnych kwestii.

W wyroku Wielkiej Izby z dnia 12 października 2017 r. w sprawie *Burmych i Inni przeciwko Ukrainie* dotyczącej przedłużającego się niewykonania ostatecznych orzeczeń sądowych oraz podnoszącej kwestie podobne do tych, które zostały ocenione w wyroku pilotażowym w sprawie *Yuriy Nikolayevich Ivanov* Trybunał zauważył, że pięć przedmiotowych skarg było częścią grupy około 12 143 podobnych skarg, które są obecnie rozpatrywane przez Trybunał i których źródłem jest ten sam problem systemowy zidentyfikowany w wyroku pilotażowym, a mianowicie szereg dysfunkcji ukraińskiego systemu sądowego, które utrudniają wykonywanie ostatecznych wyroków, co pociąga za sobą systemowy problem niewykonywania lub opóźnionego wykonywania orzeczeń sądów krajowych, w połączeniu z brakiem skutecznych krajowych środków odwoławczych w odniesieniu do takich uchybień. Wielka Izba postanowiła połączyć te pięć skarg z 12 143 skargami oczekującymi na rozpatrzenie przez Trybunał i uznała, że należy je rozpatrzyć zgodnie z obowiązkiem określonym w wyroku pilotażowym w sprawie *Yuriy Nikolayevich Ivanov*. Wielka Izba postanowiła również skreślić te skargi z listy spraw na podstawie art. 37 ust. 1 lit. c) (skreślenie skargi z listy) Konwencji i przekazać je Komitetowi Ministrów Rady Europy w celu rozpatrzenia w ramach ogólnych środków wykonawczych określonych w wyroku pilotażowym. Uwzględniając w szczególności fakt, że interesy rzeczywistych i potencjalnych ofiar zarzucanego problemu systemowego były lepiej chronione w ramach procedury wykonywania wyroków, Wielka Izba uznała, że cele Konwencji nie byłyby w pełni realizowane, gdyby nadal zajmowała się sprawami w rodzaju tej z wyroku *Yuriy Nikolayevich Ivanov*. W związku z tym Wielka Izba doszła do wniosku, że nie ma uzasadnienia dla dalszego rozpatrywania zawisłych przed nią spraw.

Gerasimov i Inni przeciwko Rosji

1 lipca 2014 r.

Problem strukturalny: Nadmierne opóźnienia w wykonywaniu orzeczeń sądu rosyjskiego przyznających różne świadczenia rzeczowe (takie jak usługi mieszkaniowe, usługi utrzymania i naprawy mieszkań, zapewnienie samochodu dla osoby niepełnosprawnej, dostarczenie dokumentu administracyjnego itp.). Trybunał zauważył, że rosyjskie prawo krajowe nie zezwala na skuteczne dochodzenie roszczeń w odniesieniu do tych skarg. Trybunał stwierdził, że sprawa wykazała, iż w Rosji utrzymują się poważne problemy strukturalne w tych kwestiach, odwołując się do wcześniejszych wyroków w sprawie ponad 150 podobnych skarg.

Środki wymagane przez Trybunał: wprowadzenie, we współpracy z Komitetem Ministrów Rady Europy, w ciągu sześciu miesięcy od daty, w której wyrok stał się ostateczny, skutecznego krajowego środka odwoławczego, który zagwarantuje odpowiednie i wystarczające zaspokojenie roszczeń z tytułu niewykonania lub opóźnionego wykonania wyroków nakładających zobowiązania rzeczowe na władze rosyjskie. W odniesieniu do 600 innych podobnych spraw zawisłych przed Trybunałem, Trybunał orzekł, że Rosja musi przyznać zadośćuczynienie w ciągu dwóch lat od daty, w której wyrok stał się ostateczny, wszystkim ofiarom opóźnionego wykonania orzeczeń nakładających zobowiązania rzeczowe, które wniosły skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka przed wydaniem wyroku w sprawie *Gerasimov i Inni* i których sprawy zostały lub zostaną zakomunikowane Rządowi Rosji.

Dalsze działania: W grudniu 2016 r., w odpowiedzi na ten wyrok pilotażowy, rosyjski parlament zmienił krajową ustawę o odszkodowaniach, rozszerzając jej zakres na przypadki niewykonywania wyroków nakładających zobowiązania rzeczowe. Zmiany weszły w życie z dniem 1 stycznia 2017 r.

W decyzji o niedopuszczalności z dnia 30 stycznia 2018 r. (**Shtolts i Inni przeciwko Rosji**), Trybunał stwierdził, że skarżący, których sprawy zostały odroczone do czasu wykonania wyroku pilotażowego, byli zobowiązani do wniesienia do sądu powództwa o odszkodowanie na podstawie znowelizowanej ustawy o odszkodowaniach, zamiast podtrzymywania swoich skarg w Strasburgu.

Przewlekłość postępowania i brak krajowych środków odwoławczych

Rumpf przeciwko Niemcom

2 września 2010 r.

Problem strukturalny: powtarzający się i stale obserwowany od 2006 r. brak zagwarantowania przez Niemcy rozpatrywania spraw przed sądami administracyjnymi w rozsądnym terminie oraz brak wprowadzenia krajowego środka, który pozwalałby na zaspokojenie roszczeń z tytułu przewlekłości postępowania. Trybunał zwrócił uwagę na około 55 podobnych spraw zawisłych przed nim w owym czasie.

Środki wymagane przez Trybunał: wprowadzenie, w ciągu roku od daty, w której wyrok stał się ostateczny, skutecznego krajowego środka odwoławczego, będącego w stanie zapewnić zaspokojenie roszczeń z tytułu przewlekłości postępowania przed sądami administracyjnymi.

Dalsze działania: W grudniu 2011 r., w następstwie tego pilotażowego wyroku, w Niemczech weszła w życie ustawa o przewlekłym postępowaniu sądowym i postępowaniu przygotowawczym w sprawach karnych („ustawa naprawcza”), która łączy w sobie instrument przyspieszający postępowanie i sprzeciw wobec opóźnienia z późniejszym roszczeniem o odszkodowanie, które należy wnieść do sądu apelacyjnego. Zgodnie z przepisem przejściowym ustawa naprawcza miała zastosowanie również do toczących się postępowań i postępowań, które zostały zakończone, a których czas trwania mógł jeszcze stać się lub już stać się przedmiotem skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Roszczenia odszkodowawcze na mocy przepisu przejściowego należało wnieść do właściwych sądów najpóźniej do dnia 3 czerwca 2012 r.

W dwóch decyzjach o niedopuszczalności z dnia 29 maja 2012 r. (Taron przeciwko Niemcom i Garcia Cancio przeciwko Niemcom), chociaż sądy niemieckie nie były w stanie ustanowić żadnej praktyki w ciągu kilku miesięcy od wejścia w życie nowej ustawy, Trybunał na tym etapie stwierdził, że nie istnieje jakikolwiek powód, by uznać, że nowy środek odwoławczy nie dawał skarżącym możliwości uzyskania odpowiedniego i wystarczającego odszkodowania w związku z ich skargami lub że nie dawałby on rozsądnych perspektyw powodzenia. Trybunał zauważył ponadto, że jego stanowisko może w przyszłości ulec zmianie, w szczególności w zależności od tego, czy sądy niemieckie byłyby zdolne do wypracowania spójnego orzecznictwa w ramach ustawy naprawczej zgodnie z wymogami Konwencji. W obu sprawach Trybunał orzekł, że skarżący byli zobowiązani do skorzystania z tego nowego środka odwoławczego – czego pierwszy skarżący nie zamierzał zrobić, a drugi jeszcze nie zrobił – i oddalił skargi z uwagi na brak wyczerpania krajowych środków odwoławczych.

Athnasiou i Inni przeciwko Grecji

21 grudnia 2010 r.

Problem strukturalny: nieprawidłowości w systemie wymiaru sprawiedliwości jako źródło przewlekłości postępowań przed sądami administracyjnymi i brak środka odwoławczego przyznającego skarżącym możliwość uwzględnienia ich prawa do rozpatrzenia ich sprawy w rozsądnym terminie. W latach 1999-2009 Trybunał wydał około 300 wyroków w podobnych sprawach.

Środki wymagane przez Trybunał: wprowadzenie, w ciągu roku od daty, w której wyrok stał się ostateczny, skutecznego środka odwoławczego, będącego w stanie zapewnić odpowiednie i wystarczające zaspokojenie roszczeń w przypadkach, gdy długość postępowania przez sądami administracyjnymi przekroczyła rozsądny termin.

Dalsze działania: W następstwie tego wyroku w kwietniu 2012 r. w Grecji weszła w życie ustawa o rzetelnym postępowaniu w rozsądnym terminie. Wprowadziła ona dwa środki odwoławcze, jeden o charakterze odszkodowawczym, a drugi o charakterze

Zestawienie – wyroki pilotażowe

zapobiegawczym, mające na celu umożliwienie dochodzenia roszczeń w sprawach, w których długość postępowania przed greckimi sądami administracyjnymi była nierozsądna.

W decyzji o niedopuszczalności z dnia 1 października 2013 r. ([Techniki Olimpiaki A.E. przeciwko Grecji](#)), Trybunał uznał, że środki odwoławcze wprowadzone ustawą z 2012 r. są skuteczne i dostępne zarówno w prawie greckim, jak i w praktyce sądów krajowych. W związku z tym stwierdził, że zgodnie z zasadą wyczerpania krajowych środków odwoławczych, skarżąca spółka powinna była skorzystać ze środka odwoławczego o charakterze odwoławczym, którym dysponuje w ramach postępowań przed greckimi sądami administracyjnymi, przed wniesieniem skargi do Trybunału.

[Dimitrov i Hamanov przeciwko Bułgarii i Finger przeciwko Bułgarii](#)

10 maja 2011 r.

Problem strukturalny: nieprawidłowości w systemie wymiaru sprawiedliwości jako źródło przewlekłości postępowań cywilnych/karnych i brak środka odwoławczego przyznającego skarżącym możliwość uwzględnienia ich prawa do rozpatrzenia ich sprawy w rozsądnym terminie.

Środki wymagane przez Trybunał: wprowadzenie, w ciągu 12 miesięcy od daty, w której wyrok stał się ostateczny, skutecznego środka odwoławczego lub środków odwoławczych w związku z nieuzasadnioną przewlekłością postępowań karnych, a przede wszystkim środka odszkodowawczego w związku z nieuzasadnioną przewlekłością postępowań karnych lub cywilnych.

Dalsze działania: W następstwie tych dwóch wyroków pilotażowych, ustawa o sądownictwie z 2007 r. oraz ustawa o odpowiedzialności państwa i gmin za szkody z 1988 r. zostały zmienione w celu wprowadzenia dwóch nowych środków odszkodowawczych, jednego o charakterze administracyjnym, a drugiego - sądowym.

W dwóch decyzjach o niedopuszczalności z dnia 18 czerwca 2013 r. ([Valcheva i Abrashev przeciwko Bułgarii](#); [Balakchiew i Inni przeciwko Bułgarii](#)), chociaż nie ustanowiono żadnej długoterminowej praktyki w tej dziedzinie, Trybunał uznał, że na obecnym etapie nie można założyć, że władze i sądy bułgarskie stosujące nowe przepisy ustawowe dotyczące środków odwoławczych nie zapewnią im właściwej skuteczności. W związku z tym nowe środki odwoławcze można by uznać za skuteczne. Ponadto Trybunał uznał, że same wątpliwości co do skutecznego funkcjonowania nowo utworzonego ustawowego środka odwoławczego nie zwalniają skarżących z obowiązku skorzystania z niego. Ponieważ skarżący najwyraźniej nie wszczęli takich postępowań ani nie zostali zwolnieni z tego obowiązku ze względu na jakiegokolwiek szczególne okoliczności, ich skargi zostały oddalone z uwagi na brak wyczerpania krajowych środków odwoławczych.

[Ümmühan Kaplan przeciwko Turcji](#)

20 marca 2012 r.

Problem strukturalny: Trybunał stwierdził już wcześniej przewlekłość postępowania w wielu sprawach (w sprawach administracyjnych, cywilnych, karnych i handlowych, a także przed sądami pracy i sądami zajmującymi się własnością gruntu). Sprawa dotyczyła postępowania wszczętego w 1970 r. przez ojca skarżącego, który w międzyczasie zmarł, zanim sąd zajmujący się własnością gruntu dokonał klasyfikacji działek.

Środki wymagane przez Trybunał: w odniesieniu do skarg rozpatrywanych przez Trybunał i wniesionych między chwilą obecną a 22 września 2012 r. – dniem wejścia w życie prawa do składania skarg indywidualnych do Tureckiego Trybunału Konstytucyjnego – wprowadzenie w życie, w ciągu roku od daty, w której wyrok stał się ostateczny, skutecznego środka odwoławczego, zapewniającego odpowiednie i wystarczające zaspokojenie roszczeń. Ponadto Trybunał postanowił zawiesić na rok rozpatrywanie skarg, które nie zostały jeszcze zakomunikowane Rządowi tureckiemu (2373 skarg – stan na 31 grudnia 2011 r.) i skarg wniesionych pomiędzy chwilą obecną a 22 września 2012 r. Trybunał zastrzegł sobie również prawo do kontynuowania

Zestawienie – wyroki pilotażowe

rozpatrywania w ramach normalnej procedury 330 skarg już zakomunikowanych.

Dalsze działania: W następstwie procedury wyroku pilotażowego zastosowanego w tym wyroku Wielkie Zgromadzenie Narodowe Turcji uchwaliło ustawę w sprawie rozstrzygnięcia – poprzez zasądzenie odszkodowania – skarg na przewlekłość postępowania, które nie zostały jeszcze zakomunikowane Rządowi tureckiemu i zostały wniesione do Trybunału przed dniem 23 września 2012 r.

W decyzji o niedopuszczalności z dnia 26 marca 2013 r. ([Müdür Turgut i Inni przeciwko Turcji](#)), Trybunał zauważył, że skarga została wniesiona przed wejściem w życie tej ustawy, w czasie, gdy skarżący nie dysponowali skutecznym środkiem odwoławczym w świetle prawa tureckiego, za pomocą którego mogliby wnieść skargę na czas trwania przedmiotowego postępowania. Bezpośrednią i praktyczną konsekwencją procedury wyroku pilotażowego zastosowanej w sprawie *Ümmühan Kaplan przeciwko Turcji* była jednak ustawa nr 6384, mająca na celu naprawienie podniesionej w skargach sytuacji dotyczącej przewlekłości postępowania. Mimo że ustawa ta nie obowiązywała w chwili złożenia skargi przez skarżących, Trybunał uznał, że na obecnym etapie postępowania nie jest w stanie stwierdzić, że aktualnie dostępny środek odwoławczy nie jest skuteczny i dostępny. W związku z powyższym skarga musiała zostać oddalona z uwagi na brak wyczerpania krajowych środków odwoławczych.

W innej decyzji o niedopuszczalności z dnia 4 czerwca 2013 r. ([Demiroğlu i Inni przeciwko Turcji](#)), Trybunał zauważył, że w dniu 9 stycznia 2013 r. tureckie Zgromadzenie Narodowe uchwaliło ustawę nr 6384. Ponadto, mimo że skarga została złożona przed wejściem w życie ustawy, Trybunał uznał za uzasadnione wprowadzenie wyjątku od ogólnej zasady, zgodnie z którą ocena, czy krajowe środki odwoławcze zostały wyczerpane, została przeprowadzona w odniesieniu do daty złożenia skargi. Trybunał uznał, że skarżący powinni zwrócić się do komisji ds. odszkodowań ustanowionej na mocy ustawy nr 6384. W związku z powyższym skarga musiała zostać oddalona z uwagi na brak wyczerpania krajowych środków odwoławczych. Stwierdzenie to pozostaje bez uszczerbku dla ewentualnego ponownego zbadania kwestii rzeczywistej skuteczności środka odwoławczego w świetle praktyki i decyzji wydanych przez komisję ds. odszkodowań i sądy krajowe. Ciężar dowodu w odniesieniu do skuteczności środka odwoławczego spoczywałby na pozwanym Państwie.

W wyroku z dnia 10 marca 2015 r. ([Behçet Tas przeciwko Turcji](#)), Trybunał zauważył, że w następstwie wyroku pilotażowego w sprawie *Ümmühan Kaplan przeciwko Turcji* w Turcji wprowadzono nowy środek odwoławczy o charakterze odszkodowawczym w odniesieniu do przewlekłości postępowania. Wydając wyrok pilotażowy w tej sprawie, Trybunał zastrzegł sobie jednak prawo do dalszego rozpatrywania podobnych skarg, które zostały już zakomunikowane Rządowi tureckiemu w innych sprawach. Decydując się na tego rodzaju rozpatrzenie skargi w niniejszej sprawie i uznając tym samym za dopuszczalną skargę skarżącego dotyczącą czasu trwania wszczętego przez niego postępowania w sprawie odszkodowania, Trybunał zauważył, że przedmiotowe postępowanie trwało około ośmiu lat i trzech miesięcy, a czas jego trwania nie wynikał ze złożoności sprawy ani z zachowania skarżącego. Trybunał orzekł zatem, że doszło do naruszenia art. 6 ust. 1 (prawo do rzetelnego procesu sądowego w rozsądnym terminie) Konwencji ze względu na czas trwania postępowania.

[Michelioudakis przeciwko Grecji i Glykantzi przeciwko Grecji](#)

3 kwietnia 2012 r. i 30 października 2012 r.

Problem strukturalny:

- sprawa *Michelioudakis*: nieprawidłowości w systemie wymiaru sprawiedliwości jako źródło przewlekłości postępowań. Od 2007 r. Trybunał wydał ponad 40 wyroków stwierdzających naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji w związku z długością postępowań przed sądami karnymi. Przed Trybunałem toczy się aktualnie ponad 250 greckich spraw dotyczących długości postępowań, z czego 50 to sprawy dotyczące sądów karnych.

- sprawa *Glykantzi*: nieprawidłowości w greckim systemie prawa jako źródło przewlekłości postępowań przed sądami cywilnymi. Od 1999 r. do 2009 r. Trybunał wydał około 300 wyroków przeciwko Grecji, stwierdzających przewlekłość postępowań

Zestawienie – wyroki pilotażowe

sądowych, w tym o charakterze cywilnym, i często dodając, że brak było skutecznego środka odwoławczego w tym zakresie. Ponad 250 skarg przeciwko Grecji dotyczących, przynajmniej częściowo, czasu trwania postępowań sądowych, oczekiwało na rozpatrzenie przez Trybunał, w tym 70, które dotyczyły konkretnie spraw cywilnych.

Środki wymagane przez Trybunał:

- sprawa *Michelioudakis*: ustanowienie, w ciągu roku od daty, w której wyrok stał się ostateczny, krajowego środka odwoławczego w odniesieniu do długości postępowania przed sądami karnymi. Trybunał miał „zamrozić” rozpatrywanie podobnych spraw na okres jednego roku.

- sprawa *Glykantzi*: ustanowienie, w ciągu roku od daty, w której wyrok stał się ostateczny, skutecznego środka odwoławczego, będącego w stanie zapewnić odpowiednie i wystarczające zaspokojenie roszczeń w sprawach dotyczących przewlekłości postępowań. Trybunał odroczył na ten okres rozpatrzenie wszystkich spraw, które dotyczą wyłącznie czasu trwania postępowań cywilnych przed sądami greckimi.

Dalsze działania: W następstwie tych dwóch wyroków pilotażowych władze greckie wprowadziły środek odwoławczy o charakterze odszkodowawczym na mocy ustawy nr 4239/2014 w celu zapewnienia odpowiedniego i wystarczającego zaspokojenia roszczeń w przypadkach, w których postępowanie karne i cywilne lub postępowanie przed Trybunałem Obrachunkowym przekroczyło rozsądny termin.

W wyroku z dnia 9 października 2014 r. ([Xynos przeciwko Grecji](#)), Trybunał stwierdził, że nowy środek odwoławczy można uznać za skuteczny i dostępny. Trybunał stwierdził w szczególności, że skarga skarżącego dotycząca rzekomej przewlekłości postępowań w dwóch instancjach wszczętych przez niego przed Trybunałem Obrachunkowym powinna zostać oddalona, ponieważ wniosek w pierwszej instancji był spóźniony, a w drugiej nie wyczerpał krajowych środków odwoławczych.

[Rutkowski i Inni przeciwko Polsce](#)

7 lipca 2015 r.

Problem strukturalny: znaczna skala problemu przewlekłości postępowań w Polsce, któremu towarzyszy brak wystarczającego zaspokojenia roszczeń za naruszenie wymogu rozsądnego terminu. W owym czasie przed Trybunałem toczyło się około 650 podobnych spraw, a ponad 300 polskich spraw dotyczących przewlekłości postępowań sądowych toczyło się na etapie wykonania przed Komitetem Ministrów Rady Europy.

Środki wymagane przez Trybunał: Trybunał uznał, że problem systemowy prowadzący do praktyki niezgodnej z art. 6 ust. 1 (prawo do rzetelnego procesu sądowego w rozsądnym terminie) i art. 13 (prawo do skutecznego środka odwoławczego) Konwencji wymagał od Polski wdrożenia szeroko zakrojonych kompleksowych działań legislacyjnych i administracyjnych. W odniesieniu do art. 6 ust. 1 Trybunał powstrzymał się od wskazywania szczególnych środków, które należy podjąć, zauważając, że Komitet Ministrów Rady Europy w trakcie wykonywania wyroków mógł lepiej monitorować środki, które powinny zostać podjęte przez Polskę. Jeśli chodzi również o praktykę niezgodną z art. 13, Trybunał nie został przekonany argumentem polskiego Rządu, że uchwała polskiego Sądu Najwyższego z 2013 r., uznająca, że poprzednia praktyka w zakresie odszkodowania za przewlekłość postępowania była wadliwa, położyła kres tej praktyce. Trybunał zauważył w szczególności, że nie ustalono, iż sądy niższej instancji w Polsce stosowały uchwałę SN w praktyce. W latach 2013 i 2014 odnotowano zwiększony napływ do Trybunału powtarzających się spraw dotyczących czasu trwania postępowań i niewystarczającego odszkodowania na poziomie krajowym.

Dalsze działania: Rząd Polski złożył następnie jednostronne deklaracje, obiecując przyjęcie środków indywidualnych i ogólnych w celu wdrożenia tego pilotażowego wyroku. W tym kontekście w listopadzie 2016 r. polski parlament przyjął nowe przepisy mające na celu wyeliminowanie zidentyfikowanych dysfunkcji systemowych.

W decyzji z dnia 20 czerwca 2017 r. w sprawach [Załużka przeciwko Polsce i Rogalska przeciwko Polsce oraz 398 innych skargach](#) Trybunał nie znalazł powodu, aby uzasadnić dalsze rozpatrywanie 400 skarg i postanowił skreślić je z listy spraw. W

Zestawienie – wyroki pilotażowe

odniesieniu do sprawy *Zaluska przeciwko Polsce* i 269 innych skarg, w których osiągnięto ugodę, Trybunał uznał, że ugoda opierała się na poszanowaniu praw człowieka określonych w Konwencji i jej Protokołach. Trybunał miał na uwadze zarówno wprowadzone środki indywidualne, a mianowicie kwoty wynoszące średnio 50-60% tego, co zasądziłby Trybunał, gdyby w Polsce nie istniał środek odwoławczy na przewlekłość postępowania, jak i fakt, że Państwo przyjęło środki ogólne 15 miesięcy po tym, jak wyrok pilotażowy stał się ostateczny, a także zobowiązało się do podjęcia takich środków w przyszłości. Trybunał stwierdził ponadto, że skoro wszystkie jednostronne deklaracje Rządu zostały sformułowane w identyczny sposób, te same wnioski miały zastosowanie do sprawy *Rogalska przeciwko Polsce* i 129 innych skarg, w których skarżący albo odmówili, albo nie zgłosili żadnych uwag do propozycji Rządu. W szczególności w odniesieniu do tych skarżących, którzy domagali się zasądzenia wyższych kwot słusznego zadośćuczynienia podkreślił, że jego głównym zadaniem jest zapewnienie poszanowania praw człowieka, a nie drobiazgowo i wyczerpująco zrekompensowanie strat skarżących, oraz że w sprawach takich jak te rozpatrywane, wymagane było jednolite podejście.

Gazsó przeciwko Węgrom

16 lipca 2015 r.

Problem strukturalny: Trybunał zauważył, że naruszenie praw skarżącego w tej sprawie wynikało z problemu strukturalnego na Węgrzech dotyczącego zbyt długiego czasu trwania postępowań cywilnych oraz że krajowy system prawny nie oferuje skutecznych środków zapobiegawczych ani naprawienia szkód spowodowanych takim problemem. W tym kontekście Trybunał zdecydował się na zastosowanie procedury wyroku pilotażowego, biorąc pod uwagę liczbę osób, których dotyczy sprawa oraz potrzebę szybkiego i odpowiedniego zaspokojenia roszczeń.

Środki wymagane przez Trybunał: wprowadzenie, w ciągu roku od daty, w której wyrok w sprawie *Gazsó* stał się ostateczny, skutecznego krajowego środka odwoławczego na przewlekłość postępowania cywilnego. Trybunał przypomniał, że Państwa mogą wybrać między środkiem odwoławczym mającym na celu przyspieszenie postępowania a środkiem odszkodowawczym - o ile ten pierwszy był preferowany jako środek zapobiegawczy w przypadku opóźnienia, środek odszkodowawczy mógłby być właściwy, gdyby postępowanie było już przewlekłe oraz przy braku środka zapobiegawczego - albo połączeniem obu tych środków.

Dalsze działania: Trybunał postanowił odroczyć na rok rozpatrzenie wszelkich podobnych nowych spraw wprowadzonych po dacie, w której wyrok w sprawie *Gazsó* stał się ostateczny, w oczekiwaniu na wdrożenie odpowiednich środków przez Węgry.

Wyłączenie skazanych więźniów z procedury głosowania

Greens i M.T. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu

23 listopada 2010 r.

Problem strukturalny: Ustawodawstwo Zjednoczonego Królestwa nakłada powszechny zakaz głosowania w przypadku skazanych więźniów pozbawionych wolności. Trybunał zauważył, że Zjednoczone Królestwo nadal nie zmieniło swojego ustawodawstwa pięć lat po wyroku w sprawie *Hirst (nr 2) przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* z dnia 6 października 2005 r. Trybunał otrzymał 2500 podobnych skarg.

Środki wymagane przez Trybunał: Odraczając rozpatrzenie wszystkich podobnych skarg, Trybunał przyznał Rządowi Zjednoczonego Królestwa sześć miesięcy od daty, w której wyrok stał się ostateczny, na przedstawienie wniosków legislacyjnych mających na celu dostosowanie prawa wyborczego do wyroku w sprawie *Hirst (nr 2)*.

Dalsze działania: Wyrok ten stał się ostateczny w dniu 11 kwietnia 2011 r.; termin wyznaczony władzom Zjednoczonego Królestwa na przedstawienie wniosków ustawodawczych upłynął w dniu 11 października 2011 r., ale został przedłużony o okres upływający sześć miesięcy po ogłoszeniu wyroku Wielkiej Izby w sprawie *Scoppola (nr 3)*

Zestawienie – wyroki pilotażowe

przeciwko Włochom z dnia 22 maja 2012 r. (zob. [komunikat prasowy](#) wydany w tym samym dniu). Rozpatrzenie około 2000 toczących się spraw przeciwko Zjednoczonemu Królestwu zostało następnie odroczone najpóźniej do dnia 30 września 2013 r. (zob. [komunikat prasowy](#) z dnia 26 marca 2013 r.). W dniu 24 września 2013 r. Trybunał postanowił zaprzestać dalszego odraczania postępowania w sprawie 2281 nierozstrzygniętych skarg i rozpatrzyć je we właściwym czasie (zob. zestawienie tematyczne „[Prawo więźniów do głosowania](#)”).

Nieludzkie lub poniżające warunki pozbawienia wolności

[Ananvey i Inni przeciwko Rosji](#)

10 stycznia 2012 r.

Problem strukturalny: dysfunkcja systemu więziennictwa u podstaw powracającego strukturalnego problemu nieodpowiednich warunków pozbawienia wolności (dotkliwy brak przestrzeni osobistej w celach, brak miejsc do spania, ograniczony dostęp do światła i świeżego powietrza oraz brak prywatności podczas korzystania z urządzeń sanitarnych). Trybunał stwierdził, że doszło do naruszenia art. 3 (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) i art. 13 (prawo do skutecznego środka odwoławczego) Europejskiej Konwencji Praw Człowieka w ponad 80 wyrokach od 2002 r. oraz ponad 250 podobnych sprawach zawisłych przed Trybunałem.

Środki wymagane przez Trybunał: przedstawienie, we współpracy z Komitetem Ministrów Rady Europy, w ciągu sześciu miesięcy od daty, w której wyrok stał się ostateczny, wiążących ram czasowych dla wdrożenia środków zapobiegawczych i odszkodowawczych w odniesieniu do zarzutów naruszenia art 3 Konwencji.

Dalsze działania: Z uwagi na podstawowy charakter prawa do ochrony przed niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem, Trybunał postanowił nie odraczać rozpatrywania podobnych skarg oczekujących na rozpatrzenie.

[Torreggiani i Inni przeciwko Włochom](#)

8 stycznia 2013 r.

Problem strukturalny: Trybunał zauważył, że strukturalny i systemowy charakter przepełnienia wynikał wyraźnie z warunków ogłoszenia przez premiera Włoch w 2010 r. stanu wyjątkowego w kraju. Strukturalny charakter problemu znalazł potwierdzenie w fakcie, że na rozpatrzenie przez Trybunał czekało obecnie kilkaset skarg podnoszących kwestię zgodności warunków pozbawienia wolności w kilku włoskich zakładach karnych z art. 3 (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji. Trybunał zdecydował się na zastosowanie procedury wyroku pilotażowego w związku z rosnącą liczbą osób potencjalnie zainteresowanych we Włoszech oraz wyroków stwierdzających naruszenie, które może wynikać z przedmiotowych skarg.

Środki wymagane przez Trybunał: wprowadzenie, w ciągu roku od daty, w której wyrok stał się ostateczny, skutecznego środka odwoławczego lub zestawu takich środków, będących w stanie zapewnić, zgodnie z zasadami Konwencji, odpowiednie i wystarczające zaspokojenie roszczeń w przypadku przepełnienia zakładu karnego.

Dalsze działania: W następstwie zastosowania procedury wyroku pilotażowego Państwo włoskie przyjęło szereg środków legislacyjnych mających na celu rozwiązanie strukturalnego problemu przepełnienia zakładów karnych, zmieniono ustawę, aby umożliwić zatrzymanym złożenie skargi do organu sądowego w sprawie materialnych warunków przetrzymywania i wprowadziło środek odszkodowawczy przewidujący odszkodowanie wypłacane osobom, które zostały zatrzymane niezgodnie z Europejską Konwencją Praw Człowieka.

W dwóch decyzjach o niedopuszczalności z dnia 16 września 2014 r. ([Stella i Inni przeciwko Włochom](#) i [Rexhepi i Inni przeciwko Włochom](#)), po zbadaniu nowych indywidualnych środków odwoławczych wprowadzonych przez Państwo włoskie w następstwie zastosowania procedury wyroku pilotażowego Trybunał uznał, że nie

Zestawienie – wyroki pilotażowe

dysponował dowodami pozwalającymi mu stwierdzić, że środki te zasadniczo nie dają perspektyw na odpowiednie zadośćuczynienie w przypadku skarg złożonych na podstawie art. 3 (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji. Wynika z powyższego, że skargę skarżących dotyczącą przepełnienia zakładów karnych należało oddalić z uwagi na brak wyczerpania krajowych środków odwoławczych. W konsekwencji skarżący, którzy skarżyli się na przeludnienie we włoskich zakładach karnych, byli zobowiązani do skorzystania z nich. Trybunał oddalił zatem skargę skarżących dotyczącą przeludnienia zakładów karnych z uwagi na brak wyczerpania krajowych środków odwoławczych i uznał skargi za niedopuszczalne.

Neshkov i Inni przeciwko Bułgarii

27 stycznia 2015 r.

Problem strukturalny: problem systemowy w ramach bułgarskiego systemu więziennictwa, uzasadniający zastosowanie procedury wyroku pilotażowego ze względu na poważny i uporczywy charakter stwierdzonych problemów; problem strukturalny również w prawie bułgarskim dotyczący środków odwoławczych dla tych więźniów, którzy chcieli zakwestionować swoje warunki pozbawienia wolności. W tym względzie Trybunał zauważył w szczególności, że istniały środki odszkodowawcze, które czasem dobrze spełniały swoją funkcję, lecz sądy bułgarskie, rozpatrując skargi dotyczące warunków pozbawienia wolności, częściej nie uwzględniały ogólnego zakazu niehumanitarnego i poniżającego traktowania przewidzianego w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, a jedynie odpowiednie przepisy ustawowe lub wykonawcze. Ponadto brak było skutecznego środka zapobiegawczego.

Środki wymagane przez Trybunał: ustanowienie, w ciągu 18 miesięcy od daty, w której wyrok ten stał się ostateczny, połączenia skutecznych środków odwoławczych w odniesieniu do złych warunków pozbawienia wolności, które mają skutki zarówno zapobiegawcze, jak i odszkodowawcze.

Dalsze działania: Na tym etapie Trybunał nie uznał za stosowne odroczenie rozpatrywania podobnych spraw.

Varga i Inni przeciwko Węgrom

10 marca 2015 r.

Problem strukturalny: Trybunał zauważył, że chociaż sprawa skarżących, jak również poprzednie podobne sprawy przeciwko Węgrom, w których stwierdzono naruszenie art. 3 (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji, dotyczyły różnych ośrodków detencyjnych na Węgrzech, to wszystkie one dotyczyły powracających kwestii braku przestrzeni osobistej, ograniczeń w dostępie do urządzeń sanitarnych i aktywności na świeżym powietrzu oraz braku prywatności przy korzystaniu z urządzeń sanitarnych. Naruszenia nie były zatem konsekwencją pojedynczych incydentów; wynikały one z powszechnego problemu wynikającego z nieprawidłowego funkcjonowania węgierskiego systemu penitencjarnego i niewystarczających zabezpieczeń przed niehumanitarnym i poniżającym traktowaniem. Około 450 podobnych spraw toczących się obecnie przeciwko Węgrom, dotyczących skarg na nieodpowiednie warunki pozbawienia wolności, również zwróciło uwagę na istnienie powracającego problemu strukturalnego.

Środki wymagane przez Trybunał: Biorąc pod uwagę fakt, że pod koniec 2013 r. ponad 5000 więźniów osadzonych w węgierskich więzieniach było tymczasowo aresztowanych, Trybunał wskazał jedną główną możliwość poprawy sytuacji, mianowicie zmniejszenie liczby więźniów poprzez jak najszersze zastosowanie środków karnych innych niż pozbawienie wolności. Stwierdził również, że krajowe środki odwoławcze w prawie węgierskim sugerowane przez Rząd w przypadku chęci złożenia skargi na warunki pozbawienia wolności, choć dostępne, były w praktyce nieskuteczne. W związku z tym Trybunał uznał, że władze węgierskie powinny przedstawić ramy czasowe, w ciągu sześciu miesięcy od daty, w której wyrok stał się ostateczny, na wprowadzenie skutecznego środka odwoławczego lub połączenia środków odwoławczych, zarówno zapobiegawczych, jak i odszkodowawczych, w celu zagwarantowania rzeczywiście skutecznego zaspokojenia roszczeń z tytułu naruszeń Konwencji wynikających

Zestawienie – wyroki pilotażowe

z przeludnienia zakładów karnych.

Dalsze działania: W oczekiwaniu na wdrożenie odpowiednich środków przez Węgry Trybunał nie uznał na tym etapie za stosowne odraczenie rozpatrywania wszelkich podobnych zawisłych przed nim spraw, których rozpatrzenie służyłoby przypomnieniu Węgom o ich zobowiązaniach wynikających z Konwencji.

W dniu 8 listopada 2016 r. Trybunał zbadał sytuację w zakresie skarg oczekujących na rozpatrzenie (ponad 6800) dotyczących warunków pozbawienia wolności na Węgrzech. Uwzględniając odnośne przepisy przyjęte przez parlament węgierski w dniu 25 października 2016 r., a także trwające obecnie badanie przez Komitet Ministrów Rady Europy powiązanego [planu działania](#), Rządu węgierskiego Trybunał odnotował, że na Węgrzech wprowadzane są nowe krajowe środki odwoławcze dotyczące tego problemu, które mogą być w stanie zapewnić zaspokojenie roszczeń skarżących w sprawach zawisłych przed Trybunałem. W świetle tych zmian Trybunał uznał za stosowne zawieszenie rozpatrywania całości tych skarg, w tym skarg zakomunikowanych już Rządowi węgierskiemu do dnia 31 sierpnia 2017 r.

W decyzji o niedopuszczalności z dnia 14 listopada 2017 r. ([Domián przeciwko Węgom](#)), Trybunał odnotował w szczególności nową ustawę („ustawę z 2016 r.”), która weszła w życie na Węgrzech w dniu 1 stycznia 2017 r. w następstwie wyroku Trybunału w sprawie *Varga i Inni*. Trybunał uznał, że ustawa z 2016 r. przewidywała połączenie środków odwoławczych, zarówno o charakterze zapobiegawczym, jak i odszkodowawczym, gwarantując w zasadzie rzeczywiste zaspokojenie roszczeń z tytułu naruszeń Konwencji wynikających z przeludnienia zakładów karnych i innych nieodpowiednich warunków pozbawienia wolności na Węgrzech. Uznał zatem, że skarżący i wszystkie inne osoby znajdujące się w jego sytuacji musieli skorzystać ze środków odwoławczych wprowadzonych ustawą. Skarżący skorzystał z tych środków odwoławczych, ale postępowanie w tej sprawie nadal trwało. W związku z tym jego skarga była przedwczesna i musiała zostać oddalona.

[W.D. przeciwko Belgii \(skarga nr 73548/13\)](#)

6 września 2016 r.

Problem strukturalny: Uchybienie strukturalne charakterystyczne dla belgijskiego systemu pozbawienia wolności osób chorych psychicznie, które dotknęło i nadal może dotknąć dużą liczbę osób. Strukturalny charakter problemu znalazł potwierdzenie w fakcie, że przed Trybunałem toczyło się około czterdziestu spraw przeciwko Belgii, w których pojawiła się kwestia zgodności z art. 3 (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) lub art. 5 ust. 1 i 4 (prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego/prawo do bezzwłocznego ustalenia legalności pozbawienia wolności) Konwencji z powodu ciągłego przetrzymywania przestępców z zaburzeniami psychicznymi w różnych belgijskich zakładach karnych bez odpowiedniego leczenia i bez jakichkolwiek środków odwoławczych umożliwiających im zaspokojenie roszczeń.

Środki wymagane przez Trybunał: zorganizowanie systemu pozbawienia wolności przestępców chorych psychicznie w sposób zapewniający poszanowanie godności osób zatrzymanych. W szczególności Trybunał zachęcił Państwo belgijskie do podjęcia działań w celu zmniejszenia liczby przestępców cierpiących na zaburzenia psychiczne, którzy byli przetrzymywani w więziennych skrzydłach psychiatrycznych bez odpowiedniego leczenia, w szczególności poprzez ponowne określenie kryteriów pozbawienia wolności osób chorych psychicznie zgodnie z kierunkami przewidzianymi w trwającej w Belgii reformie ustawodawczej. W tym samym duchu Trybunał z zadowoleniem przyjął cel, obecnie przewidziany prawem, polegający na zapewnieniu osadzonemu odpowiedniego wsparcia terapeutycznego w celu ich reintegracji ze społeczeństwem.

Dalsze działania: Trybunał wyznaczył Belgii okres dwóch lat na naprawienie ogólnej sytuacji i postanowił odroczyć postępowanie we wszystkich podobnych sprawach na dwa lata, ze skutkiem od dnia, w którym wyrok ten stał się ostateczny.

Zestawienie – wyroki pilotażowe

Rezmiveş i Inni przeciwko Rumunii

25 kwietnia 2017 r.

Problem strukturalny: ogólny problem wynikający z dysfunkcji strukturalnej charakterystycznej dla rumuńskiego systemu więziennictwa; sytuacja ta utrzymywała się, mimo że Trybunał stwierdził ją w 2012 r. (w swoim wyroku w sprawie [Iacov Stanciu przeciwko Rumunii](#) z dnia 24 lipca 2012 r.)

Środki wymagane przez Trybunał: wprowadzenie środków mających na celu zmniejszenie przeludnienia i poprawę materialnych warunków pozbawienia wolności; wprowadzenie środków odwoławczych (środka zapobiegawczego – który miał zapewnić, że sędziowie i sądy po wydaniu wyroku będą mogli położyć kres sytuacjom naruszającym art. 3 Konwencji i przyznać odszkodowanie – oraz specjalnego środka odszkodowawczego – który miał zapewnić przyznanie odpowiedniego odszkodowania za wszelkie naruszenia Konwencji dotyczące nieodpowiedniej **przestrzeni** życiowej lub złych warunków materialnych).

Dalsze działania: w następstwie wyroku pilotażowego, została uchwalona ustawa nr 169/2017 wprowadzająca mechanizm kompensacyjny w postaci obniżenia kary pozbawienia wolności, która ma zostać odbyta, które to uprawnienie zostało wyraźnie przyznane w przypadku złych warunków osadzenia w jednostkach penitencjarnych lub policyjnych izbach zatrzymań w okresie od 24 lipca 2012 roku do 20 grudnia 2019 roku.

W decyzji o niedopuszczalności z dnia 15 kwietnia 2020 roku [Dirjan i Stefan przeciwko Rumunii](#), Trybunał zauważył, że obydwu skarżącym przyznano skrócenie kary pozbawienia wolności w ramach rekompensaty za złe warunki osadzenia, zgodnie z odnośnym prawem. W konsekwencji, skorzystali na wcześniejszym zwolnieniu. Trybunał uznał w szczególności, że zastosowanie tych przepisów stanowiło uznanie przez władze krajowe naruszenia art. 3 (zakaz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania) Konwencji. Stwierdził również, że zaimplementowany mechanizm kompensacyjny, polegający na skróceniu wymierzonej kary, był odpowiedni i proporcjonalny. Skarżący nie mogli zatem dłużej twierdzić, że mają status ofiar złych warunków osadzenia.

Sukchakov przeciwko Ukrainie

30 stycznia 2020 r.

Problem strukturalny: powszechny problem, który utrzymywał się przynajmniej od 2005 roku, kiedy to Trybunał wydał pierwszy wyrok w sprawie nieodpowiednich warunków tymczasowego aresztowania, przy czym do chwili obecnej nie zostało odnalezione właściwe rozwiązanie. Problem dotknął i mógł dotyczyć dużej liczby osób, istnieje pilna potrzeba zapewnienia szybkiej i adekwatnej rekompensaty na poziomie krajowym.

Środki wymagane przez Trybunał: wdrożenie skutecznych środków zapobiegawczych i kompensacyjnych w przypadku niewłaściwych warunków pozbawienia wolności, najpóźniej w ciągu 18 miesięcy od kiedy wyrok stanie się ostateczny. Trybunał wymienił także kompleksowe środki mające na celu rozwiązanie problemu strukturalnego.

Dalsze działania: w tym momencie Trybunał nie uznał za stosowne odroczyć rozpatrywania podobnych skarg.

Nieuregulowanie statusu pobytu osób bezprawnie wykreślonych z rejestru stałych rezydentów

Kurić i Inni przeciwko Słowenii

26 czerwca 2012 r. (Wielka Izba)

Problem strukturalny: Trybunał stwierdził, że pomimo wysiłków podejmowanych od 1999 r., słoweńskie władze nie rozwiązały kompleksowo i z wymaganą szybkością problemu „wykreślonych” – grupy byłych obywateli SFRJ (Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii), którzy utracili status stałych mieszkańców po Deklaracji Niepodległości Słowenii w 1991 r., ponieważ nie złożyli wniosku o obywatelstwo

Zestawienie – wyroki pilotażowe

słoweńskie przed upływem terminu albo ich wniosek nie został uwzględniony. Liczba „wykreślonych” osób w 1991 r. wyniosła 25 671, a w 2009 r. – 13 426 „wykreślonych” nadal nie miało uregulowanego statusu w Słowenii.

Środki wymagane przez Trybunał: utworzenie, w ciągu roku, systemu rekompensat dla „wykreślonych” w Słowenii. Trybunał zdecydował się zawiesić na ten czas rozpatrywanie wszystkich podobnych skarg.

Dalsze działania: Jeżeli chodzi o ustalony przez Trybunał termin ustanowienia systemu rekompensat, w dniu 5 kwietnia 2013 r. władze Słowenii wystąpiły z wnioskiem o przedłużenie tego terminu do dnia 26 czerwca 2014 r. W dniu 9 kwietnia 2013 r. Trybunał wskazał, że nie jest skłonny udzielić wnioskowanego przedłużenia. W dniu 22 kwietnia 2013 r. władze Słowenii zwróciły się jednak do Trybunału o ponowne rozpatrzenie możliwości zmiany stanowiska w tej sprawie. W dniu 14 maja 2013 r. Trybunał postanowił nie przychylić się do tego wniosku.

W [wyroku w sprawie słusznego zadośćuczynienia](#) z dnia 12 marca 2014 r. Wielka Izba stwierdziła, że Rząd Słowenii nie ustanowił systemu rekompensat dla „wykreślonych” do dnia 26 czerwca 2013 r., kiedy upłynął roczny okres, o którym mowa w wyroku w przedmiocie skargi. Rząd uznał jednak, że do wykonania wyroku, wykraczając poza interes skarżących w sprawie, konieczne są środki o charakterze ogólnym na szczeblu krajowym. W tym kontekście Wielka Izba należycie uwzględniła okoliczność wejścia w życie ustawy o utworzeniu systemu rekompensat ad hoc w grudniu 2013 r., obowiązującej od dnia 18 czerwca 2014 r. Ustawa ta miała na celu wprowadzenie odszkodowania na podstawie kwoty ryczałtowej za każdy miesiąc „wykreślenia” oraz możliwości dochodzenia dodatkowego odszkodowania na podstawie ogólnych zasad deliktowych. O ile ocena przyjętych środków należała do Komitetu Ministrów Rady Europy, Trybunał uznał w wyjątkowych okolicznościach niniejszej sprawy, że rozwiązanie wprowadzone ustawą wydaje się właściwe. Wreszcie, zauważając, że przed Trybunałem zawisło około 65 spraw dotyczących ponad 1000 skarżących, Trybunał zauważył, że sprawne wykonanie wyroku jest zatem sprawą najwyższej wagi.

W październiku 2016 r. Trybunał postanowił zamknąć procedurę wyroku pilotażowego wszczętą w sprawie *Kurić i Inni*, uznając, że nie było dla niej już uzasadnienia (zob. [Anastasov i Inni przeciwko Słowenii](#) z dnia 18 października 2016 r.). Trybunał uznał, że system wprowadzony przez Rząd słoweński (i jego funkcjonowanie w praktyce) w następstwie wyroku w sprawie *Kurić i Inni* zaofiarował pozostałym „wykreślonym” osobom, które uregulowały swój status prawny – takim jak 212 skarżących w sprawie *Anastasov i Inni* – rozsądne perspektywy uzyskania odszkodowania za szkody spowodowane systemowym naruszeniem ich praw wynikających z Konwencji. Odnotował w szczególności, że Komitet Ministrów Rady Europy, odpowiedzialny za nadzór nad wykonywaniem wyroków Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości, zakończył niedawno rozpatrywanie sprawy *Kurić i Inni*, ponieważ uzyskał przekonanie, że wszystkie środki wymagane w tym wyroku zostały przyjęte. Trybunał stwierdził, że kwestie będące podstawą skargi w sprawie *Anastasov i Inni* oraz pozostałych skarg przeciwko Słowenii złożonych przez „wykreślonych” – w których skarżący uregulowali swój status prawny – zostały rozwiązane na szczeblu krajowym. Trybunał nie znalazł również żadnych szczególnych okoliczności dotyczących poszanowania praw człowieka określonych w Europejskiej Konwencji i jej Protokołach, które wymagały dalszego rozpatrywania sprawy.

Kontakt z mediami:
Tel.: +33 (0)3 90 21 42 08